
 <https://doi.org/10.31651/2524-2660-2024-3-103-109>

 <https://orcid.org/0009-0006-1087-7190>

РИБАЛКО Ілля

аспірант катедри позашкільної освіти,
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
e-mail: i.v.rybalko@udu.edu.ua

УДК 374.091:316.75"312"(045)

ЗМІСТ ТА СПЕЦИФІКА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ФУНКЦІЇ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Проаналізовано сутність та зміст соціокультурної функції позашкільної освіти в сучасних умовах. Визначено, що соціокультурна функція є однією з ключових у позашкільній освіті, оскільки вона забезпечує всебічний розвиток особистості та формує активну громадянську позицію. Встановлено, що зміст соціокультурної функції полягає у соціалізації дітей та молоді, культурному розвитку, формуванні національної ідентичності, розвитку толерантності, самореалізації, організації змістовного дозвілля, допомозі у виборі майбутньої професії та розвитку м'яких навичок.

Виокремлено основні форми, методи та засоби реалізації соціокультурної діяльності у закладах позашкільної освіти. Розглянуто індивідуальні, групові та масові форми роботи, а також різноманітні методи. Вивчено сучасні тенденції соціокультурної діяльності, включаючи використання цифрових технологій, активне залучення місцевих громад, впровадження екологічних проєктів та ініціатив, спрямованих на вирішення соціальних проблем.

Проаналізовано переваги соціокультурної діяльності, а саме: відкритість для всіх, різноманітність форм та методів роботи, можливість для розвитку громади та збереження культурної спадщини, інклюзивність та стимулювання економіки громади. Підсумовано, що соціокультурна діяльність закладів позашкільної освіти набуває особливого значення як інструмент психологічної підтримки, збереження національної ідентичності та розвитку громад. Наголошено на важливості інклюзивного підходу та створенні безбар'єрного середовища.

Запропоновано напрямки подальших досліджень, включаючи вивчення міжнародного досвіду реалізації соціокультурної функції позашкільної освіти, дослідження ролі соціокультурної діяльності у профорієнтації та розвитку м'яких навичок, а також можливостей розширення соціокультурної діяльності закладів позашкільної освіти для різних вікових категорій в контексті концепції навчання протягом життя.

Ключові слова: позашкільна освіта; соціокультурна діяльність; підготовка фахівців; теоретичні аспекти; громади; дозвілля; інклюзивна освіта; національно-патріотичне виховання.

Вступ. Постановка проблеми. В епоху інформаційного суспільства позашкільна освіта теж має бути динамічною, інноваційною та мати змогу працювати в умовах невизначеності, як зазначає Л. Шабаєва

(Шабаєва, 2021, с. 55). У своєму історичному розвитку позашкільна освіта стала невід'ємною частиною освіти людини взагалі, адже її вплив на творчий розвиток особистості важко переоцінити. Наразі зростає роль соціокультурної діяльності для розбудови громадянського суспільства, яка «перетворюється у феномен загального розвитку цивілізації, та основного засобу досягнення порозуміння у відносинах між різними культурами та народами» (Вичівський et al. 2023, с. 204), і позашкільна освіта не може стояти осторонь: фахівці можуть проводити заходи, які будуть створювати плідний ґрунт для побудови активної спільноти через залучення громадян до культури, стимулюючи як культурний, так і економічний розвиток, зміцнення демократичних процесів та підтримки євроінтеграційних процесів.

Мета статті – визначити зміст та специфіку соціокультурної функції позашкільної освіти в сучасних умовах.

Огляд результатів, дотичних до теми статті. У Законі України «Про позашкільну освіту» вказано: «позашкільна освіта – сукупність знань, умінь та навичок, що здобувають вихованці, учні і слухачі в закладах позашкільної освіти, інших суб'єктах освітньої діяльності за програмами позашкільної освіти» (Про позашкільну освіту, 2000, ст. 1). Цей закон регламентує основні засади позашкільної освіти та визначає державну політику у цій сфері через систему різних соціальних інституцій національного, регіонального та місцевого рівнів. Позашкільна освіта реалізується через заклади позашкільної та спеціалізованої позашкільної освіти, мистецькі школи, філії та утворює систему позашкільної освіти.

Державну політику у сфері позашкільної освіти та напрями її розвитку визначено у міжнародних та національних документах: Конституції України, Конвенції ООН про права дитини, Всесвітній декларації про забезпечення виживання, захисту і розвитку дітей, Загальній декларації прав людини, Законів України «Про освіту», «Про позашкільну освіту», «Про охорону дитинства», а «Про місцеве самоврядування в Україні», Національній доктрині розвитку осві-

ти, Положенні про позашкільний навчальний заклад (2001) тощо (Биковська, 2021, с. 9).

Міжнародні конвенції, хартії та декларації, у тому числі Конституція України та Закони України, вказують, що люди мають право на якісну освіту, зокрема позашкільну, мають право розвивати свої таланти, розумові та фізичні здібності, вільно визначати свою майбутню професію, а також діти мають право на відпочинок та дозволя, брати участь в різноманітних іграх, розважальних, культурних заходах та самим бути залученими до мистецтва (Биковська, 2021, с. 9–12).

Питання соціокультурної діяльності досліджували Н. Кочубей, Н. Світайло, Т. Поваій, І. Спіріна, І. Свирид, О. Щербина-Яковлева, Н. Бахмат, О. Бойко, О. Голік, Н. Флегонтова, Г. Дергачова, О. Копієвська, О. Солдатенко, В. та В. Бочелюк та інші.

Серед основних завдань позашкільної освіти: створення її соціально-громадського досвіду, робота з освітньо-культурними потребами, творчий розвиток, організація дозволя вихованців, учнів і слухачів, пошук нових заходів дозволя та організаційно-масової роботи (Про позашкільну освіту, 2000, ст. 8). А О. Биковська зазначає: «Основними компонентами освітнього процесу є навчання, виховання, розвиток та соціалізація» (Биковська, 2021, с. 57).

У «Стратегії розвитку позашкільної освіти» зазначено: «Головною метою реформ в позашкільній освіті є підтримка якісної, доступної системи позашкільної освіти, розширення функцій закладів позашкільної освіти. Серед них головними необхідно виділити розширення функцій закладу позашкільної освіти як центру освітньої, соціокультурної та громадянської діяльності в адміністративно-територіальній одиниці з урахуванням навчання впродовж життя» (Биковська, 2021, с. 62). Для цього зміст та методика позашкільної освіти потребують оновлення для забезпечення всебічного розвитку компетентностей учнів та вихованців, включаючи їхні пізнавальні, практичні, творчі та соціальні аспекти.

Також у «Стратегії розвитку позашкільної освіти» зазначена необхідність створення нових напрямів діяльності позашкільної освіти, і соціокультурна діяльність – одна з пріоритетних. Розширення соціокультурної ролі закладів позашкільної освіти спрямоване на залучення широких верств населення до культурного надбання суспільства та стимулювання їхньої активної участі. Це реалізується через запровадження програм навчання впродовж життя, які враховують різноманітні сфери людської діяльності, та забезпечення широкого спектру змістовних

дозвілевих активностей для різних демографічних груп.

О. Биковською, О. Лісовим та іншими була розроблена «Концепція позашкільної освіти в умовах воєнного стану», яка має на меті розвиток позашкільної освіти завдяки покращенню нормативно-правової бази, покращення управління, залучення більшої кількості вихованців та учнів, оновлення змісту та методики позашкільної освіти, підготовку, перепідготовку та підвищення кваліфікації викладачів, збереження української національної та громадянської ідентичності та військово-патріотичного виховання та відновлення інфраструктури закладів позашкільної освіти.

Однією з основних функцій позашкільної освіти є соціокультурна: можливість розвитку громади для активної взаємодії. Г. Лещук зазначає: «Соціокультурна діяльність представляє собою педагогічну систему, нерозривно пов'язану з іншими сферами людської діяльності, яка відіграє активну роль у формуванні суспільних цінностей, установок, норм поведінки» (Лещук, 2019, с. 98). Як і позашкільна освіта, соціокультурна діяльність спрямована на виховання людини, розкриття її потенціалу, під час втілення соціокультурної діяльності змінюються стосунки в громаді та між людьми і довкіллям. «Зважаючи на недостатню ефективну діяльність традиційних інститутів у напрямку підтримки соціалізації та реалізації завдань соціального виховання, цілком доречним є пошук нових суб'єктів виховного впливу на дітей та молодь, одним із яких і є соціокультурна діяльність», підсумовує Г. Лещук (Лещук, 2019, с. 100).

Класифікуючи види діяльності на дозвілі, О. Паскаль зазначає, що однією з категорій проведення вільного часу на дозвілі є продовження освіти – проведення дослідів, відвідування різноманітних занять, курсів. Поділяючи усю діяльність у сфері дозволя на декілька груп, до першої О. Паскаль відносить навчання та самоосвіту (відвідування театрів та музеїв, виставок), а до другої – різні форми суспільної діяльності, такі як заняття танцями, колекціонуванням, гуртки поезії чи авторської пісні, фотографії, туристичні чи спортивні об'єднання (Паскаль, 2022, с. 20–22).

О. Просіна, О. Касьянова та Я. Швень, аналізуючи освітні тренди сучасності, вказують на компетентнісний підхід, діяльність закладів позашкільної освіти в умовах реформи, патріотичне виховання, створення безпечного середовища, проектну діяльність, роботу з дітьми та молоддю з особливими освітніми потребами, партнер-

ство та співпрацю в закладах позашкільної освіти (Просіна, Касьянова & Швень, 2021, с. 3).

О. Литовченко розглядає середовище закладу позашкільної освіти як соціально-педагогічну виховну систему, яка впливає на свідомість і поведінку вихованців з метою формування певних якостей, переконань, цінностей та потреб (Литовченко, 2011).

В. Омеляненко, аналізуючи соціокультурні основи інноваційного розвитку громад, зазначає, що важливою для розвитку громади є самоорганізація на локальному рівні. А ефективним інструментом для розвитку спільноти може бути об'єднання людей у спільній дії, скерованій для блага громади (Omelyanenko, 2021). Діяльність позашкільної освіти може бути чудовим приводом для об'єднання людей у громаді.

Під час воєнного стану заклади позашкільної освіти займаються і волонтерською діяльністю, плетуть сітки для маскування, роблять окопні свічки, допомагають внутрішньо переміщеним особам, при тому, що багато закладів пошкоджено, і деякі залишаються на окупованій території. Станом на 2023 рік у закладах позашкільної освіти займаються 800 тисяч вихованців (Позашкільна освіта–2023).

Як зазначено у «Стратегії розвитку позашкільної освіти», головними напрямками мають стати формування людського капіталу, реалізація кожного у професійному та особистісному плані та власне вдосконалення, навчання протягом усього життя (Биковська, 2021, с. 48). Серед цінностей позашкільної освіти вказана соціокультурна та громадська діяльність для різних верств населення.

В умовах постійного стресу добре допомагають різноманітні заходи культурно-мистецького напрямку. Крім розвитку творчих здібностей, вони допомагають у психологічному відновленні, адаптують дітей та молодь до життя (Бугаєць et al., 2024, с. 38).

Теоретичний аспект (методологія) дослідження. Для дослідження використовувався аналіз літератури (тез конференцій, статей, підручників, навчальних посібників та законодавчих документів) та теоретичний аналіз (дослідження суті соціокультурної діяльності для позашкільної освіти).

Результати дослідження. Соціокультурна діяльність на сучасному етапі є чинником, який може об'єднувати людей різних культур, народів та соціальних прошарків. Фестивалі, концерти, майстеркласи, лекції та інші форми соціокультурної діяльності об'єднують людей різних галузей у різних

країнах, або, якщо дивитись вужче – у громадах.

Теоретичні засади соціокультурної функції позашкільної освіти. Сутність позашкільної освіти: це організована державою у закладах позашкільної освіти система розвитку людини як особистості. Така освіта робить акцент на активній діяльності, і водночас є як процесом, так і результатом (Биковська, 2021, с. 49). Саме тому найголовнішим освітнім напрямом у позашкільній освіті є компетентнісний підхід.

Серед основних функцій позашкільної освіти (освітньої та економічної) є і соціальна функція, на що вказує О. Биковська: «...розвиток спільноти людей як громади, забезпечення життєдіяльності громадянського суспільства» (Биковська, 2021, с. 50).

Необхідно зазначити основні напрями позашкільної освіти: пластовий, чи скаутський, художньо-естетичний, мистецький, туристсько-краєзнавчий, еколого-натуралістичний, науково-технічний, дослідницько-експериментальний, фізкультурно-спортивний або спортивний, військово-патріотичний, бібліотечно-бібліографічний, соціально-реабілітаційний, оздоровчий, гуманітарний (Про позашкільну освіту, 2000, ст. 15).

Окрім цього, О. Биковська зазначає: «Позашкільна освіта має різні типи закладів позашкільної освіти (центри, будинки, клуби науково-технічної творчості учнівської молоді, станції юних техніків; центри, будинки, клуби еколого-натуралістичної творчості, станції юних натуралістів; центри, будинки, клуби туризму, краєзнавства, спорту та екскурсій, станції юних туристів; центри, будинки, клуби художньо-естетичної творчості; центри військово-патріотичного напрямку; МАН тощо» (Биковська, 2021, с. 20).

Авторка відмічає, що позашкільна освіта на рівні держави дає соціальне та економічне зростання, для громади – це можливість займатися соціокультурною діяльністю, а для кожної окремої людини – це особистий та професійний розвиток (Биковська, 2021, с. 50).

Проаналізувавши відповідні джерела, можна зазначити, що змістом соціокультурної функції позашкільної освіти можна назвати соціалізацію дітей та молоді, культурний розвиток через ознайомлення з культурною спадщиною, традиціями, мистецтвом, формування національної ідентичності завдяки вихованню патріотизму та поваги до власної культури, розвиток толерантності та навичок спілкування з представниками різних культур, творча самореалізація вихованців та учнів, організація змістовного дозвілля, профорієнтаційні

заходи, допомога у виборі майбутньої професії та розвиток м'яких навичок.

Сутність соціокультурної діяльності полягає в об'єднанні людей, побудові громадянського суспільства за допомогою різноманітних форм та методів роботи через культурні заходи, соціальні проєкти та взаємодію з громадою.

Якщо проаналізувати детальніше, можна зазначити позитивні наслідки соціокультурної діяльності у позашкільній освіті: це формування особистості, соціалізація, передавання досвіду, знань, культурних цінностей від покоління до покоління, стимулювання креативності та інноваційного мислення, формування системи цінностей, моральних та етичних норм, соціальна адаптація дітей та підлітків, отримання навичок спілкування та співпраці, розширення культурного кругозору, естетичне виховання, стимулювання громадянської позиції та участі у житті громади, що у підсумку сприяє постійному самовдосконаленню та саморозвитку.

Окремо слід виділити, що соціокультурна діяльність здійснюється фахівцями з позашкільної освіти не тільки разом з учнями та вихованцями, але і їхніми батьками та запрошеними гостями.

Соціокультурна діяльність потрібна на усіх рівнях – і для людини, і для громади, і для держави. Ключовими поняттями для соціокультурної діяльності є: суспільство, культура, відпочинок, дозвілля, розваги, творчість, самореалізація, соціалізація, комунікація, спільнота, традиції, інновації, освіта (неформальна), розвиток особистості, культурна спадщина.

Соціокультурна діяльність – це практична сфера, яка виявляє себе у багатьох різних формах. Якщо позашкільна освіта своєю місією бачить розвиток особистості як майбутньої складової суспільства, то соціокультурна діяльність допомагає цій особистості соціалізуватися через участь у різноманітних заходах, реалізувати себе та отримати відгук щодо своєї діяльності.

Форми та методи реалізації соціокультурної діяльності в закладах позашкільної освіти. Форми соціокультурної діяльності мають відповідати змісту заходу. Вони характеризуються так: «...за охопленням населення (масові, групові, індивідуальні), за способами дії (ігрові, театралізовані, ілюстративні), за змістом і видами діяльності (інформаційні, розважальні, самодіяльної творчості, рекреаційні, реабілітаційні, спортивно-оздоровчі тощо), а також досить поширені сьогодні віртуальні та комплексні форми» (Світайло, Повалій, 2020, с. 24).

До індивідуальних форм належать бесіда і розмова, консультації, тематичне лис-

тування; до групових – зустрічі, семінари та тренінги, чати, форуми, конференції, лекції та презентації, гурткова робота; до масових форм – фестивалі, народні гуляння, свята, концерти, змагання, флешмоби, мистецькі форуми, конференції та багато інших (Світайло, Повалій, 2020, с. 24–25).

Засобами здійснення соціокультурної діяльності, тобто, інструментами для втілення, можуть бути художні засоби (словесні, танцювальні, музичні), візуальні, образотворчі засоби, оформлення простору, використання декорацій, освітлення, костюмів, реквізиту, відеопроєкцій, також технічні засоби, Інтернет, матеріальні засоби (інвентар, музичні інструменти, канцелярське приладдя, матеріали для творчості, транспорт), засоби інформації та фінансове забезпечення заходу (Світайло, Повалій, 2020, с. 26).

Функціями соціокультурної діяльності (згідно з Н. Світайло) є:

- культурно-популяризаторська та інформаційно-просвітницька (втілення державної культурної політики та поширення знань та навичок);

- комунікативна та громадотворча (адже саме в результаті соціокультурної діяльності люди активно спілкуються, навчаються емпатії та відчувають себе частиною однієї спільноти);

- культуротворча, поведінкова та функція розвитку (адже через участь у заходах учасники духовно розвиваються, формують нові стосунки та реалізують себе в активній діяльності);

- економічна (заходи формують вміння, які потім можна буде монетизувати, а з іншого боку, для заходів необхідне забезпечення, а це може бути фактором заробітку для організаторів та учасників заходів);

- терапевтична та рекреаційно-оздоровча (психосоціальна підтримка та створення розважальних програм для відновлення сил);

- інклюзивна (залучення до активностей усіх, без бар'єрів);

- економічна функція (створення соціально-економічних умов розвитку та рекреації, забезпечення діяльності закладів позашкільної освіти та дозвілля);

- світоглядна (формування певного типу світогляду та знайомство з культурами різних народів);

- функція нормативно-правового забезпечення та захисту конституційних свобод особистості в умовах дозвілля (Світайло, Повалій, 2020, с. 15).

Для здійснення соціокультурної діяльності у позашкільній освіті можна застосовувати як найбільш загальні методи: ілюстрування, гру та театралізацію, так і загаль-

нопедагогічні методи (такі як переконання чи заохочення), методи формування суспільної свідомості (навіювання, переконання), методи стимулювання розвитку особистості, методи організації творчої діяльності. Можуть застосовуватися загальнонаукові методи (аналіз, синтез, порівняння), соціологічні та психологічні методи. Також – методи управління (управління персоналом) та інші (Світайло, Повалій, 2020, с. 27).

З практичного боку у соціокультурній діяльності для закладу позашкільної освіти можуть бути застосовані такі методи: організація масових заходів (фестивали, концерти, виставки або ярмарки); клубна діяльність (гуртки за інтересами, творчі майстерні, дискусійні клуби); освітні методи (лекції та семінари, майстеркласи, тренінги чи екскурсії); проектна діяльність (розробка та реалізація соціокультурних проєктів чи грантові програми); інформаційно-просвітницькі методи (публікації у ЗМІ, створення та поширення інформаційних матеріалів, соціальна реклама); методи соціального театру (форум-театр, плейбек-театр); ігрові методи (рольові ігри, квести, театралізовані та костюмовані заходи); методи роботи з громадою (громадські обговорення, волонтерські програми, соціальні акції); арттерапевтичні методи (музикотерапія, танцювальна терапія, казкотерапія); методи для збереження культурної спадщини (етнографічні експедиції, реконструкція історичних подій, створення музейних експозицій).

Сучасні тенденції та виклики у реалізації соціокультурної функції. Сучасні тенденції соціокультурної діяльності передбачають використання цифрових технологій для організації заходів, рекламування та взаємодії з аудиторією. Це можуть бути онлайн-події: вебінари, віртуальні виставки та фестивали; активне використання соціальних мереж для маркетингу та комунікації з учасниками; зараз зростає акцент на залученні місцевих громад до соціокультурних проєктів; все більше впроваджується проєктів, які сприяють збереженню навколишнього середовища та тих, які розв'язують соціальні проблеми та підтримують вразливі групи населення.

Переваги соціокультурної діяльності – демократичність, відкритість для усіх; різноманіття форм та методів роботи; можливість для розвитку громади та збереження культурної спадщини цієї громади; інклюзивність; можливість отримувати нові знання; покращення якості, яскравості життя; можливість культурного діалогу; розвиток культурних заходів, які стимулюють економіку громади; участь молоді у

заходах, що зменшує випадки небажаної поведінки.

«В об'єднаній територіальній громаді (ОТГ), селі, селищі, районі, місті, області заклад позашкільної освіти – це центр освітньої, соціокультурної та громадянської діяльності» (Биковська, 2021, с. 56).

У Стратегії розвитку позашкільної освіти вказано наступне: «Забезпечення організації і проведення змістовного дозвілля для різних верств населення закладами позашкільної освіти, у тому числі масових заходів, міських, літніх таборів» (Биковська, 2021, с. 69). Вказана необхідність заходів, які запобігають насильству щодо дітей, здійснюють профілактику правопорушень дітьми та працюють з дітьми, які перебувають у складних життєвих обставинах (Биковська, 2021, с. 69).

Позашкільна освіта – це безбар'єрний простір, відкритий для усіх. Важливо створити інклюзивне освітнє середовище, тобто, умови для спільного «навчання, виховання, розвитку та соціалізації здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей» (Про позашкільну освіту, 2000, ст. 1). Таке середовище має бути безбар'єрним, щоб діти з особливими освітніми потребами могли бути залученими до різного роду занять чи заходів. Важливо, щоб діти могли обирати види діяльності та самі могли вирішувати, у чому їм брати участь (Бугаєць et al., 2024, с. 13). Іноді у фахівців є страх, що вони не зможуть працювати з дітьми з особливими потребами. Для цього необхідно проходити курси підвищення кваліфікації, щоб знати, як діяти у різних ситуаціях та включати дітей з особливими потребами у процеси навчання та заходи, які відбуваються в закладах позашкільної освіти. Педагогічним працівникам за роботу в інклюзивних групах встановлюється доплата у розмірі 20 відсотків (Про позашкільну, 2000, ст. 22).

Можливо впроваджувати у кожному з напрямів позашкільної освіти (художньо-естетичний, науково-технічний і т. д.) різні форми соціокультурної діяльності: проводити виставки, відкриті уроки чи майстеркласи, партнерські заняття чи зустрічі, онлайн-презентації, дискусії тощо. Також проводити лекції: з мінної безпеки, тайм-менеджменту, зі знання прав та обов'язків дітей, корисного харчування, тренінги м'яких навичок, зустрічі для дітей та батьків, профорієнтаційні зустрічі з розповідями про професії. Такі заходи необхідно заздалегідь планувати, адже знімати вихованців з їхніх занять чи проводити заходи, не передбачені навчальним процесом, забороняється (Про позашкільну, 2000, ст. 20).

Результатами соціокультурної діяльності для учнів та вихованців позашкільної освіти можуть бути участь у заходах, знайомства з цікавими людьми та дітьми з інших груп чи гуртків, здобуття різноманітних навичок (комунікування, навичок виступів, практика участі у заходах як помічників організаторів чи ведучих).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Необхідно зазначити, що соціокультурна функція є однією з ключових у позашкільній освіті, оскільки вона забезпечує всебічний розвиток особистості та формує активну громадянську позицію. Зміст соціокультурної функції позашкільної освіти у соціалізації дітей та молоді, культурному розвитку через ознайомлення з культурною спадщиною, традиціями, мистецтвом, у формуванні національної ідентичності завдяки вихованню патріотизму та поваги до власної культури, у розвитку толерантності та навичок спілкування з представниками різних культур, творчій самореалізації вихованців та учнів, організації змістовного дозвілля, у профорієнтаційних заходах, допомозі у виборі майбутньої професії та розвитку м'яких навичок.

Сутність соціокультурної діяльності – в об'єднанні людей, побудові громадянського суспільства за допомогою різноманітних форм та методів роботи через культурні заходи, соціальні проекти та взаємодію з громадою.

В сучасних умовах, особливо під час війни, соціокультурна діяльність закладів позашкільної освіти має особливе значення як інструмент психологічної підтримки, збереження національної ідентичності та розвитку громад. Ефективна реалізація соціокультурної функції потребує застосування різноманітних форм і методів роботи, включаючи інноваційні підходи та цифрові технології. Інклюзивність та доступність соціокультурної діяльності для всіх категорій дітей, включаючи дітей з особливими освітніми потребами, є важливим аспектом розвитку позашкільної освіти. Соціокультурна функція позашкільної освіти відіграє важливу роль у процесі децентралізації, сприяючи розвитку місцевих громад та збереженню культурної спадщини.

Напрямами подальших досліджень можуть бути: аналіз роботи молодіжних центрів, аналіз діяльності закладів позашкільної освіти у громадах, роль закладів позашкільної освіти у навчанні протягом життя, вивчення міжнародного досвіду реалізації соціокультурної функції позашкільної освіти та можливостей його адаптації в Україні, дослідження ролі соціокультурної

діяльності у профорієнтації та розвитку м'яких навичок у дітей та молоді, вивчення потреб педагогів позашкільної освіти у підвищенні кваліфікації для ефективної реалізації соціокультурної функції, вивчення можливостей розширення соціокультурної діяльності закладів позашкільної освіти для різних вікових категорій, включаючи дорослих, в контексті концепції навчання протягом життя.

Список бібліографічних посилань

1. Биковська, 2021 – Биковська, О.В. (2021). Стратегія розвитку позашкільної освіти. Київ: ІВЦ АЛ-КОН. 117 с.
2. Вичівський et al., 2023 – Вичівський, П.П., Маланюк, Т.З., Орлова, В.В., Дричак, С.В. (2023). Сучасні підходи до розуміння сутності управління соціокультурною діяльністю у науковій літературі. *Наукові перспективи*, 4(34): 204–214.
3. Лещук, 2019 – Лещук, Г.В. (2019). Особливості соціокультурної діяльності як фактора соціально-виховного впливу на особистість. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота»*, 1(44): 98–101.
4. Литовченко, 2011 – Литовченко, О.В. (2011). Соціально-виховне середовище позашкільних навчальних закладів як чинник соціального становлення особистості. *Освітологічний дискурс*, 1(3): 121–133.
5. Концепція позашкільної освіти, 2023 – Концепція позашкільної освіти в умовах воєнного стану (проект) (2023). *Позашкільна освіта*. URL: <https://pou.org.ua/wp-content/uploads/Kontseptsiya-pozashkilnoyi-osvity-v-umovah-voennogo-stanu.pdf> (дата звернення: 07.08.2024).
6. Паскаль, 2022 – Паскаль, О.В. (2022). Система культурно-дозвілєвої роботи: навчальний посібник. Одеса: Університет Ушинського. 146 с.
7. Позашкільна освіта-2023 – Позашкільна освіта-2023: Десять звершень [Відео]. *YouTube*. URL: https://www.youtube.com/watch?v=Hn_JX_xM2o8.
8. Про позашкільну освіту, 2000 – Про позашкільну освіту: Закон України від 22 червня 2000 року № 1841-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text>.
9. Просіна, Касьянова & Швені, 2021 – Просіна, О.В., Касьянова, О.В., Швені, Я.А. (2021). Вектори розвитку позашкільної освіти як освітні тренди сучасності. *Позашкільна освіта у викликах сучасності: досягнення та вектори розвитку: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (22 квітня 2021 р.)*. *Вісник Національної академії педагогічних наук України*, 3(2): 1–8. Doi: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-17-9>
10. Світайло, Повалій, 2020 – Світайло, Н.Д., Повалій, Т.А. (2020). Практикум із соціокультурної діяльності: конспект лекцій. Суми: Сумський державний університет. 38 с.
11. Бугаєць et al., 2024 – Бугаєць, Т., Датченко Н., Журавель Т., Корнеєва О., Мирошніченко В., Мисдінова Н., Піка Т., Строева, Н. (2024). Точки СПІЛЬНО: Організація діяльності дитячих просторів в Україні: методичний посібник. Київ. 152с.
12. Шабаєва, 2021 – Шабаєва, Л. (2021). Удосконалення системи позашкільної освіти засобами партнерства без бар'єрів. *Dnipro Academy of Continuing Education Herald. Series: Public Management and Administration*, 1(1): 55–60.
13. Omelyanenko, 2021 – Omelyanenko, V.A. (2021). Socio-cultural basis of communities innovation development: archetypal approach. *Український соціум*, 1: 30–40.

References

1. Bykovska, O.V. (2021). *Strategy for the development of out-of-school education*. Kyiv: ALKON. 117 p. [in Ukr.].
2. Vychivskiy, P.P., Malaniuk, T.Z., Orlova, V.V. & Drychak, S.V. (2023). Modern approaches to understanding the essence of sociocultural activity management in scientific literature. *Scientific Perspectives*, 4(34): 204–214 [in Ukr.].
3. Leshchuk, H.V. (2019). Features of sociocultural activity as a factor of social and educational influence on personality. *Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: "Pedagogy. Social Work"*, 1(44): 98–101 [in Ukr.].
4. Lytovchenko, O.V. (2011). Socio-educational environment of out-of-school educational institutions as a factor of social formation of personality. *Educational Discourse*, 1(3): 121–133 [in Ukr.].
5. A Conceptual Framework for Non-Formal Education in Wartime (project) (2023). *Non-Formal Education*. Retrieved August 7, 2024, from <https://pou.org.ua/wp-content/uploads/Kontsepsiya-pozashkilnoyi-osvity-v-umovah-voyennogo-stanu.pdf> [in Ukr.].
6. Paskal, O.V. (2022). System of cultural and leisure work: study guide. Odesa: Ushynsky University. 146 p. [in Ukr.].
7. Out-of-school education-2023: Ten achievements [Video]. *YouTube*. https://www.youtube.com/watch?v=Hn_JX_xM2o8 [in Ukr.].
8. On out-of-school education: Law of Ukraine of June 22, 2000, No. 1841-III. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14#Text> [in Ukr.].
9. Prosina, O.V., Kasianova, O.V., & Shven, Y.L. (2021). Vectors of out-of-school education development as educational trends of modernity. *Out-of-school education in the challenges of our time: achievements and vectors of development: materials of the All-Ukrainian scientific and practical conference* (April 22, 2021). *Bulletin of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine*, 3(2): 1–8. Doi: <https://doi.org/10.37472/2707-305X-2021-3-2-17-9> [in Ukr.].
10. Svitailo, N.D., & Povalii, T.L. (2020). Practicum on sociocultural activities: lecture notes. Sumy: Sumy State University. 38 p. [in Ukr.].
11. Bugayets, T., Datchenko, N., Zhuravel, T., Korneeva, O., Miroshnychenko, V., Miedinova, N., Pika, T., Stroyeva, N. (2024). Points TOGETHER: Organization of children's spaces in Ukraine: a methodological guide. Kyiv. 152 p. [in Ukr.].
12. Shabaeva, L. (2021). Improving the system of out-of-school education through barrier-free partnership. *Dnipro Academy of Continuing Education Herald. Series: Public Management and Administration*, 1(1): 55–60 [in Ukr.].
13. Omelyanenko, V.A. (2021). Socio-cultural basis of communities innovation development: archetypical approach. *Ukrainian Society*, 1: 30–40.

RYBALKO Illia

postgraduate student of the Department of Extracurricular Education,
Mykhailo Drahomanov National Pedagogical University

CONTENT AND SPECIFICITY OF THE SOCIO-CULTURAL FUNCTION OF OUT-OF-SCHOOL EDUCATION IN MODERN CONDITIONS

Summary. *Introduction: Out-of-school education faces the challenge of adapting to dynamic changes while maintaining its role in personal development and social integration. The sociocultural function of out-of-school education is increasingly important, especially in the context of war and social transformation in Ukraine.*

Purpose: The study aims to define the content and specifics of the sociocultural function of out-of-school education in modern conditions, analyzing its forms, methods, and impact on personal and community development.

Methods: The research employs literature analysis of conference proceedings, articles, textbooks, manuals, and legislative documents. Theoretical analysis is used to investigate the essence of sociocultural activities in out-of-school education.

Results: The study reveals that the sociocultural function of out-of-school education encompasses socialization, cultural development, national identity formation, tolerance promotion, creative self-realization and career guidance. The research highlights the growing importance of digital technologies, community involvement, and inclusive approaches in implementing sociocultural activities.

Originality: The study provides a comprehensive analysis of the sociocultural function of out-of-school education at our times. It combines theoretical foundations with practical implications, offering insights into the role of out-of-school education in community development.

Conclusion: The sociocultural function of out-of-school education plays a crucial role in personal development, community building, and preserving national identity. The study recommends enhancing digital literacy in sociocultural activities, promoting inclusive practices, and strengthening the role of out-of-school education institutions as community centers. Further research is suggested in areas such as international experience adaptation and the role of sociocultural activities in career guidance and soft skills development.

Keywords: *out-of-school education; sociocultural activity; training of specialists; theoretical aspects; communities; leisure; inclusive education; national-patriotic education.*

Одержано редакцією 11.08.2024
Прийнято до публікації 24.08.2024